

ATATÜRKÇÜ ÇAĞDAŞLAŞMANIN TÜRK TOPLUMUNDAKİ SONUÇLARI *

Prof. Dr. İSMET GİRİTLİ

Atatürk'ün dünyaca kabul edilen ve bilinen bellibaşlı iki niteliğinden biri; "Milli Mücadele", diğeri de "Çağdaşlaşma" hareketlerinin önderi olmasıdır. Nitekim 9 Eylül 1922'de, düşman denize dökülüp İzmir alındıktan ve Milli Mücadele Savaşı kazanıldıktan sonra, Atatürk'ün "Asıl iş şimdi başlıyor" sözleri ile "Ulusal Kurtuluş Hareketi"nin ikinci ve belki de esas aşaması olan "Çağdaşlaşma" hamlesine öncelik ve hız verdiğini biliyoruz.

Nitekim UNESCO'dan başlayarak birçok kuruluşların ve kişilerin çeşitli vesilelerle ve özellikle Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümü Programları dolayısıyla Atatürk'ün "Çağdaşlaşma Önderi" niteliğini bir "evrensel" gerçek olarak kabul ettiklerini ve "Atatürkçülük"ü bir "Çağdaşlaşma İdeolojisi" olarak kabul eden görüşün Türkiye'de ve dış dünyada giderek yaygınlık kazandığını biliyoruz.

"Atatürkçü Çağdaşlaşma"nın memleketimizde devlet fikir ve ekonomi alanındaki sayısız somut neticelerini görmemek imkânsızdır. Bu çağdaşlaşmanın en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyetinin 61 yıllık döneminde çeşitli ve hatta bütün alanlarda sağlanan başarı ve ilerlemeleri; Devlet İstatistik Enstitüsünün ve çeşitli kurumların yayınladığı rakamlar da önümüze sermektedir.

Büyük Atatürk'ü milletçe bir kere daha anarken, bir "Çağdaşlaşma İdeolojisi" olan Atatürkçülüğün Türk Toplumunun çeşitli alanlarda gerçekleştirdiği köklü değişiklikleri ve bunun, alınan ve görünen somut sonuçlarını özetlemekte yarar görüyoruz.

Atatürkçü çağdaşlaşmanın en önemli ve köklü sonuçlarının "Devlet Yönetimi ve Rejim" konusunda gerçekleştirildiğine şüphe yoktur. Teokratik Osmanlı Devletinin yerine kurulan ve çağımızın ve demokrasinin gereklerine en uygun olan "Atatürk Cumhuriyeti"nin Ulusal Egemenliğe, Milliyetçiliğe, Halkçılığa ve Lâiklik ilkelerine ve akılcı-bilimci esaslara dayandığını, bunun için de saltanatın ve halifeliğin kaldırılması, tekke ve

* Bu konuşma 10 Kasım 1984 günü Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından tertiplenen "Çağdaşlaşma Önderi Atatürk" adlı panel'de yapılmıştır.

zaviyelerin kapatılması, lâiklik ilkesinin bütün gerçekleri ile Anayasada yer alması gibi önemli inkılâpların yapıldığını, millî hâkimiyet prensibinin sonucu olan “çok partili rejim”in ülkemizde yerleştirilmesi için ise cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren bu yolda birtakım denemelerin yapıldığını ve nihayet ülkemizin bugün gerçek anlamı ile “çok partili-pluralist” bir rejime kavuşturulduğunu biliyoruz.

Osmanlı dönemindeki kısmî modernleşme hareketlerinden farklı “total-bütüncü” bir çağdaşlaşma ideolojisi olan Atatürkçülük, sadece siyasal ve ekonomik değil, sosyal ve kültürel çağdaşlaşmayı da öngörmektedir.

Bu neden ile “Atatürkçü Çağdaşlaşma” uygulaması esnasında, ülkemizde her anlamda “çağdaş ve uygar bir toplum” yaratma çalışmalarının yapıldığını ve böyle bir toplum yaratmaya yönelik inkılâpçı uygulamaların gerçekleştirildiğini biliyoruz.

Kıyafet İnkılâbı, kadın hakları, uluslararası takvim ve ölçü değişiklikleri ve soyadı kanununun kabulü gibi uygulamalar, Türkiye’de “Yeni Sosyal Düzen” yaratma amacını güden Atatürkçü çağdaşlaşmanın somut örnekleridir.

Diğer taraftan, Atatürkçü Milliyetçilikten esinlenen ve ülkemizde ulusal kültür ve eğitim anlayışı getirmek isteyen “Atatürkçü Çağdaşlaşma”nın Eğitim Birliği Kanunu, Yazı ve Dil İnkılâbı ve yeni tarih anlayışı gibi inkılâpçı uygulamalarına tanık oluyoruz.

Fakat sosyal alanda en önemli çağdaşlaşma hareketinin ülkemizde gerçekleştirilen ve yerleştirilen “Yeni Hukuk Düzeni” olduğuna da şüphe yoktur. Lâik Cumhuriyet toplumunda, din esaslarına dayanan Hukuk Sisteminin yaşayamayacağı gözleminden hareket edilerek, Lâik Hukuk kabul edilmiş, bunun da temel taşı 4 Ekim 1926’da kabul edilen Türk Medenî Kanunu ile, Türk Borçlar Kanunu olmuştur. Yeni Medenî Kanunda aile alanı ile miras konusunda erkeğin bütün ayrıcalıkları kaldırılmış, kadın ve erkek arasında mutlak eşitlik sağlanmıştır.

Lozan Antlaşmasınının 48. maddesi Türkiye’de Müslüman olmayan halkın Şahıs ve Aile Hukuku konularının kendi geleneklerine göre çözümüne müsait olduğu halde, Türk Medenî Kanununun kabulü karşısında, Türkiye’deki Müslüman olmayan topluluklar, Lozan Antlaşmasınının kendilerine verdiği haklardan vazgeçtiklerini ve Türk Medenî Kanunu hükümlerine uymak istediklerini bildirmişlerdir. İsviçre Medenî Kanunu kısa bir sürede ulusallaşmış, Türk hâkimi bu kanuna kendi ruhunu vermekte çok usta davranmıştır. Birçok batılı, Türk İnkılâbının

hukuk alanındaki bu başarısını hayranlıkla karşılamıştır. Kadınların siyasal hayata katılmalarının 1930 ve 1934 yıllarında gerçekleştirildiğini, 5 Aralık 1934'te yapılan Anayasa değişikliği ile kadına milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanındığını görüyoruz. Hukuk İnkılâbının temeli olan kadın-erkek eşitliğinin şehirleşme ve sanayileşme geliştikçe bütün alanlarda gerçekleşeceğine şüphe yoktur. "Atatürk Devletçiliği"nin ülkemizde endüstri kurmak ve sosyal adalet gereklerine uygun bir düzen yaratmak işini yüklediğini biliyoruz.

30 Ekim 1984 günü, Mürted ovasında, günümüzün çok güçlü teknik özelliklerine sahip F-16 savaş uçağını üretecek fabrikanın temelini atılması, çağdaş teknolojinin en önde gelenlerinden biri olan havacılık teknolojisini memleketimize getirmenin mutlu ve anlamlı bir olayı olmuştur.

Bu girişim, aynı zamanda "Atatürkçü Çağdaşlaşma"nın da bir gereğidir. Bilindiği gibi Atatürk, "Bilim ve Teknoloji"ye çok önem vermiş ve bunu vurgulamıştır. Kısaca Atatürkçülüğün hedeflerinden biri de; ilim, teknoloji ve aklın rehberliği altında, sürekli çağdaşlaşmadır.

Türkiye, Atatürk'ün çizdiği "bilim ve teknoloji" yolunda bugüne kadar birtakım atılımlar yapmış, Atatürk döneminde, 1933 yılında, Hitler'in zulmünden kaçan birçok değerli bilim adamına bağrını açarak Ankara'da birçok yüksekokul, enstitü ve fakülteleri 1933-35 yılında oluşturmuş, özellikle dışarıya açılması için 1933'te Üniversite Reformunu başlatmıştır.

Diğer taraftan 4 Kasım 1981 tarihli ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile Üniversitelerimizin araştırma yapısının kuvvetlendirildiğini, daha evvel ise ve Başbakanlığa bağlı olarak 1963 yılında kısaca (TÜBİTAK) olarak bilinen Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu ile 1957 yılında "Atom Enerjisi Komisyonu" adı altında kurulan bir kuruluşun, 1982 yılında çıkarılan bir kanun ile "Türkiye Atom Enerjisi Kurumu"na dönüştürüldüğünü biliyoruz. Nihayet, üniversiteler ve TÜBİTAK ve diğer araştırmacı kuruluşlardan 300'den fazla bilim adamı ve uzmanın katılması ile, 1983 yılından 2003 yılına, yani ileriye doğru bakan çok değerli "Türkiye Bilim Politikası" adlı belge hazırlanmış ve bu suretle Atatürk'ün bizlere bıraktığı "Bilimde Çağdaş Uygarlık Düzeyine Ulaşma" ülküsüne gelecek yüzyılın başına kadar ulaşmamız plânlanmıştır.

Atatürk'ün güzel sanatlar konusundaki düşünceleri de kısaca şöyledir: "Yüksek bir insan toplumu olan Türk Milletinin tarihi bir özelliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir... bir millet ki, resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki tekniğin gerektirdiği şeyleri yapmaz,

itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur. Halbuki bizim milletimiz, gerçek nitelikleri ile medenî ve ileri olmaya lâyıktır ve olacaktır.” 1926 Ekiminden başlayarak Atatürk’ün heykel ve resimlerinin kamu yerlerinde görüldüğünü ve bu suretle yaşayan insanların tasvir edilmesine karşı olan eski geleneğin bırakıldığını biliyoruz.

Türk toplumunu “Dayanışma-Solidarite” ve “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” ifadesi ile “barışçılık” esaslarına dayandırmak ve bu suretle hem çağımızın gereklerini yapmak, hem de çağdaşlaşmayı Türk toplumunda süratle gerçekleştirmek bakımından muhtaç olduğumuz iç ve dış barış ve huzuru sağlamak isteyen Atatürk’ün görüşlerinin esas itibariyle hedeflerine vardığı bir gerçektir.

Daha 1930’da “Bütün insanlar bir sosyal vücudun organlarıdır ve bu sebeple birbirine bağlıdır... Gelişmenin amacı, insanları birbirine benzetmektir. Dünya birliğe doğru yürümektedir. İnsanlar arasında sınıf, derece, ahlâk, elbise, din ölçü farkı gittikçe azalmaktadır. Tarih, yaşamak kavgasının, ırk, din, kültür terbiye yabancıları arasında olduğunu gösterir. Birliğe doğru yürüyüş barışa doğru da yürüyüş demektir.” diyen Atatürk, bağlılık teorilerinin gereklerini; iş bulma, meslek ve yardımlaşma kurumları, sağlık, ihtiyarlık ve kaza sigortası, çevre ve sosyal konut gibi daha sonra 1961 ve 1982 Anayasalarının sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünde yer alan ve birçoğu gerçekleştirilen “Sosyal Güvenceler” adı altında toplar.

Nihayet, “Türk Cumhuriyetinin en esaslı prensiplerinden biri olan Yurtta Barış Dünyada Barış gayesi, insanlığın ve medeniyetin refah ve ilerlemesinde en esaslı etken olması gerektir... Barış, milletleri refah ve mutluluğa erdiren en iyi yoldur.” diyen Atatürk’ün “Barışçılık ilkesi” ikinci Dünya Savaşında, çeşitli yönlerden gelen baskı ve ısrarlara rağmen Türkiye’nin tarafsızlığını koruyabilmesinde esaslı rol oynamıştır. Atatürk Cumhuriyetinin İkinci Adamı merhum İnönü, Atatürkçü çağdaşlaşmanın barış gereğini başarı ile yürütmüştür.

Büyük Atatürk’ün Onuncu Yıl Nutku’nda yani 1933’te söylediği gibi; “Yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz... Bunun için bizce zaman ölçüsü de geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünölmelidir. Geçen zamana oranla, daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız.”

Atatürk aynı Nutuk’ta, çağdaşlaşmanın hedefine ulaşması için “Milletimizin yüksek karakterini, yorgunluk bilmeyen çalışkanlığını, yaradılıştan sahip olduğu zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini,

millî birlik duygusunu geliştirmek millî idealimizdir” demek suretiyle, kanaatimizce Atatürkçü Çağdaşlaşmanın hedefi olan ve “Türk Milletinin en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığını yükseltmek” sözleri ile 1937’de ifade ettiği “dinamik İdeal”e ulaşmak için muhtaç olduğumuz “Atatürkçülüğe dayalı bir millî ahlâk” taslağı sunmuş bulunmaktadır.

Gerçekten, Türk toplumunun her alanda yenilik, ilerleme ve refah araç ve gereçlerine duyduğu özlemi, sadece öbür dünya kaygısını ön planda tutan “dinsel ahlâk” ile açıklaması mümkün değildir.

Atatürk İnkılâbı, toplumumuzun hem Rönesans hem de Hümanizm Hareketi olduğuna göre, bu hareketin; akılcı ve insancıl değerlere dayanan ve zihin özgürlüğü ile insan onurundan esinlenen akılcı, lâik ve hümanist bir ahlâk ve zihniyeti gerektirdiği muhakkaktır.

Atatürk’ün Cumhuriyeti emanet ettiği geleceğin nesillerini Atatürkçülükte bütünleştirmek amacı ile, Genelkurmay Başkanlığının hazırlatıp yayınlattığı üç kitaptan oluşan “Atatürkçülük” adlı anıt-eserin önsözünde Cumhurbaşkanımızın iki direktifinden birisi; Atatürkçülük ve İnkılâp Tarihi dersinde Atatürkçülüğü bir ideoloji olarak benimsetmek, bir diğeri ise; “Atatürkçülüğe dayalı bir millî ahlâk” vermeyi gözeten sistemle eğitimi öngörmesi olmuştur.

Atatürkçü Çağdaşlaşmanın hedefi olan; “Türk Milletinin en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığını yükseltme” dinamik idealine nasıl ulaşılabilecektir? Bu idealin daha ayrıntılı ve somut hedefleri nelerdir? Bu ideale ulaşmada ne gibi esaslar gözetilecek ve Türk milletinin dinamik ideale ulaşmasında nasıl bir davranış uygulanacaktır? Atatürkçü İdeoloji ve düşünce sistemini iyi tetkik ettiğimiz ve öğrendiğimiz takdirde, bütün bunların cevaplarını bulmak mümkündür.

Fakat Atatürk’ün meselâ “Türk, Öğün, Çalış, Güven” direktifi hem fikir ve hem de hareketi içeren ve Türk insanının ve toplumunun “en medenî ve en müreffeh seviye”ye, yani “dinamik ideal” hedefine ulaştıracak nitelikte ve başlıbaşına bir davranış öğretisidir. Zira bu direktif, her şeyden önce Türklerin uygarlık savaşında yaptıkları ile övünerek, kendi gücüne güven ve ümidini arttırmasını, diğer taraftan ise devamlı ve daha çok çalışması gerektiğini anlatmakta ve nihayet bu medeniyet savaşında Türk milletinin huzurla çalışması için devleti oluşturan güçlere güvenmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Daima daha güçlü, daha medenî ve daha müreffeh bir Türkiye’yi öngören Atatürkçü Çağdaşlaşma ve onun zihniyeti; uygarlık ve refaha, millî birlik ve beraberliğe, barışa ve insanlığa yöneliktir. Bu nitelikleri ile de hem millî, hem sosyal hem de evrenseldir.

THE CONSEQUENCES OF ATATÜRK'S MODERNIZATION MOVEMENT IN THE TURKISH SOCIETY

(Summary)

The cultural, social, political and economic consequence of the modernization process initiated by Atatürk are discussed in this paper. Atatürk's modernization movement aims at making Turkey a more prosperous and unified country as well as serving peace and mankind. With these features Atatürk's modernization movement is nationalistic, social and international.